

A Reexamination of the Components of Quranic Literacy and Their Prioritization to Enhance Quran Education in a University Setting Based on E-Learning

Marjan Masoomifard^{1*}, Ziba Nouri², Naser Mohammadi Ahmadabadi²

1. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran

2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran

ABSTRACT

Received: 15 Jul 2024

Accepted: 09 Sep 2024

Available Online: 20 Sep 2024

Keywords

Familiarity with recitation rules, ability to read the Quran, understanding the meanings of phrases and verses, engagement with the Quran, contemplation of the Quran, students, faculty members.

The aim of the present study is to examine the components of Quranic literacy (familiarity with recitation rules, ability to read the Quran, understanding the meanings of phrases and verses, engagement with the Quran, and contemplation of the Quran) and their prioritization for lifelong learning planning for students and faculty members at Payame Noor University. This study is applied in terms of its goal, causal-comparative in nature, and conducted in a survey format. The statistical population consists of all faculty members from the Department of Educational Sciences at Payame Noor University and e-learning students at the university for the 2023-2024 academic year, with a stratified random sample of 358 students and 84 faculty members selected. Following a literature review, a researcher-made questionnaire assessing Quranic literacy, which had confirmed validity and reliability, was distributed among the sample. The results of the independent t-test indicated a significant difference between students and faculty members concerning the components of understanding the meanings of phrases and verses, engagement with the Quran, and contemplation of the Quran. However, no significant difference was found between students and faculty members regarding familiarity with recitation rules and the ability to read the Quran. Additionally, the results of the Friedman test for ranking the Quranic literacy components showed that both groups, students and faculty members, jointly prioritized understanding the meanings of phrases and verses as their top choice. Faculty members then ranked the ability to read the Quran, engagement with the Quran, and familiarity with recitation rules in subsequent order, while students followed the same sequence. Both groups commonly chose contemplation of the Quran as their lowest priority. Given the importance of education in fostering Quranic literacy, specialized Quran education courses should be designed as part of a comprehensive curriculum focusing on Quranic literacy components for both students and faculty members.

How to cite:

Masoomifard, M., Nouri, Z., & Mohammadi Ahmadabadi, N. (2024). A Reexamination of the Components of Quranic Literacy and Their Prioritization to Enhance Quran Education in a University Setting Based on E-Learning. *Study and Innovation in Education and Development*, 4(2), 259-274.

* Corresponding Author:

Dr. Marjan Masoomifard

E-mail: dr.masoomifard@pnu.ac.ir

© 2024 the authors. Published by Institute for Knowledge, Development, and Research.

This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

In the contemporary world, marked by rapid scientific and technological advancements, Quran education, as one of the most foundational religious texts for Muslims, holds undeniable significance (1). Institutions of higher learning, especially universities, play a crucial role in shaping the cultural and religious identity of young generations. The Quran, offering a comprehensive life program, requires deep understanding and reflection, which are vital for the intellectual and spiritual development of both students and faculty (2). The concept of Quranic literacy encompasses the ability to understand, interpret, and implement the teachings of the Quran and is fundamental to Islamic education (3). Components of Quranic literacy include familiarity with recitation rules, the ability to read, comprehension of meanings, engagement, and contemplation of the Quran. Prioritizing these components is critical to address the gaps and needs in Quranic education (4).

The growing concern is that insufficient Quranic literacy among university faculty and students may lead to a lack of profound understanding of religious concepts, misconceptions, and reduced spiritual connection (5). This situation can weaken cultural and religious identities and affect critical thinking skills (6). To address this issue, comprehensive Quranic education programs are necessary to enhance understanding and encourage the integration of Quranic teachings into modern life contexts (8).

The aim of the present study is to examine the components of Quranic literacy (familiarity with recitation rules, ability to read the Quran, understanding the meanings of phrases and verses, engagement with the Quran, and contemplation of the Quran) and their prioritization for lifelong learning planning for students and faculty members at Payame Noor University.

METHODS AND MATERIALS

This study aimed to explore and prioritize components of Quranic literacy to develop lifelong learning programs for students and faculty members at Payame Noor University. It employed an applied, causal-comparative design using a survey method. The study's population comprised all faculty members in the Department of Educational Sciences and e-learning students at Payame Noor University for the academic year 2023-2024. A stratified random sample of 358 students and 84 faculty members was selected. A researcher-made questionnaire, confirmed for validity and reliability, assessed Quranic

literacy across five dimensions: familiarity with recitation rules, the ability to read, comprehension of meanings, engagement, and contemplation. Data were analyzed using SPSS, employing descriptive and inferential statistics, including independent t-tests and Friedman tests.

FINDINGS

The study's results highlighted significant differences between students and faculty members in the components of comprehension, engagement, and contemplation of the Quran. The independent t-test showed no significant differences between the two groups regarding familiarity with recitation rules and the ability to read. The average scores for comprehension, engagement, and contemplation were higher for faculty members than for students. The Friedman test for component ranking revealed that both groups prioritized comprehension of the meanings of Quranic verses. Faculty members subsequently ranked the ability to read, engagement, and familiarity with recitation rules, while students mirrored this sequence. Contemplation of the Quran was ranked lowest by both groups.

DISCUSSION AND CONCLUSION

The study underscores the significant role of universities as cultural and academic hubs in developing Quranic literacy in the current era. It aimed to explore and prioritize components of Quranic literacy, including familiarity with recitation rules, reading ability, comprehension of meanings, engagement, and contemplation, among faculty and e-learning students at Payame Noor University.

Results from the independent t-tests indicated no significant differences between students and faculty members in familiarity with recitation rules and reading ability. This consistency suggests that comprehensive and widespread Quranic education from a young age in Islamic societies has equalized these skills among both groups (9). The education system's structured approach, starting in schools and religious centers, has made the basic skills of Quran recitation widely accessible. Additionally, shared educational resources, like textbooks, audio materials, and videos, contribute to uniform learning outcomes (12, 15). In the Islamic culture, there is a longstanding emphasis on correct Quran recitation, which further explains the absence of significant differences between the groups (9).

However, the study found significant differences in comprehension of meanings, engagement, and contemplation of the Quran. Faculty members outperformed students in understanding meanings, a result that aligns with findings from Hatika and colleagues (2021) and Allah Karami and colleagues (1396) (13, 15). This difference is attributed to faculty members' age, greater experience, and possibly specialized training in religious

studies, enabling them to access and utilize advanced interpretive resources and analysis techniques. Their analytical skills, honed through years of practice and education, allow for a more in-depth understanding of Quranic concepts (13).

Regarding engagement, there was no significant difference between students and faculty members. This finding contrasts with prior research by Hatika et al. (2021), which showed faculty members had a stronger engagement (13). Engagement with the Quran involves practices like regular recitation, memorization, and participating in Quranic sessions. Both groups' similar levels of engagement could be due to shared cultural and religious commitments, as well as participation in educational programs organized by mosques and community centers, which equally impact both students and faculty (6).

In contemplation, faculty members demonstrated significantly greater depth, reflecting on and analyzing Quranic verses more than students. This result is supported by studies such as those by Maisarah and colleagues (2023) and Bukhari Muslim et al. (2024) (3, 11). The contemplation process requires not only familiarity with Quranic text but also the ability to interpret its deeper meanings, often facilitated by specialized skills developed over time. Faculty members' advanced interpretive abilities, gained through their education and professional experience, enable them to engage in more meaningful reflection (15).

Finally, both groups ranked comprehension of meanings as the highest priority and contemplation as the lowest. While the top and bottom priorities were consistent, the ranking of other components varied, indicating different educational needs between students and faculty (9). These insights suggest that comprehensive educational strategies, incorporating modern technology and tailored content, should be developed to address these differences and enhance Quranic literacy effectively (8).

نگاهی دوباره به مولفه‌های سواد قرآنی و اولویت‌بندی آن‌ها برای تقویت آموزش قرآن کریم در فضای دانشگاهی مبتنی بر یادگیری الکترونیکی

مرجان معصومی فرد^{۱*}، زیبا نوری^۲، ناصر محمدی احمدآبادی^۲

۱. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
۲. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، مطالعه مولفه‌های سواد قرآنی (آشنایی با قواعد روخوانی، توانایی خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات، انس با قرآن کریم و تدبر در قرآن کریم) و اولویت آن‌ها جهت برنامه ریزی آموزش مادام‌العمر دانشجویان و اساتید دانشگاه پیام نور است. این پژوهش از حیث هدف کاربردی، از حیث ماهیت علمی - مقایسه‌ای است و از نظر اجرا به صورت پیمایشی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اساتید گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور و دانشجویان یادگیری الکترونیکی این دانشگاه در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ است که تعداد ۳۵۸ دانشجو و ۸۴ عضو هیات علمی به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. پس از مطالعه ادبیات و پیشینه، پرسشنامه محقق ساخته سنجش سواد قرآنی که روایی و پایایی آن مورد تأیید قرار گرفت، میان نمونه آماری توزیع شد. نتایج آزمون تی مستقل نشان داد درخصوص مولفه‌های درک معنای عبارات و آیات، انس با قرآن کریم و تدبر در قرآن کریم در میان دانشجویان و اساتید تفاوت معناداری وجود دارد در حالی که درخصوص مولفه آشنایی با قواعد روخوانی، توانایی خواندن قرآن کریم تفاوتی میان دانشجویان و اساتید یافت نشد. همچنین نتایج آزمون فریدمن درخصوص رتبه بندی مولفه‌های سواد قرآنی نیز نشان داد که هر دو گروه اساتید و دانشجویان، درک معنای عبارات و آیات را به طور مشترک به عنوان اولین اولویت خود انتخاب نمودند، سپس اساتید به ترتیب توانایی خواندن قرآن کریم، انس با قرآن کریم، آشنایی با قواعد روخوانی را به عنوان اولویت‌های بعدی خود انتخاب نمودند در حالی که دانشجویان به ترتیب توانایی خواندن قرآن کریم، انس با قرآن کریم، آشنایی با قواعد روخوانی را انتخاب نموده‌اند و هر دو گروه مشترکاً تدبر در قرآن کریم را به عنوان اولویت آخر انتخاب نموده‌اند. به دلیل اهمیتی که آموزش، در ایجاد سواد قرآنی دارد، دوره‌های تخصصی آموزش قرآن کریم در قالب یک برنامه درسی جامع و با تمرکز بر روی مولفه‌های سواد قرآنی برای دانشجویان و اساتید دانشگاه طراحی گردد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۹

تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۶/۳۰

واژگان کلیدی

آشنایی با قواعد روخوانی، توانایی خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات، انس با قرآن کریم و تدبر در قرآن کریم، دانشجویان، اساتید.

شیوه ارجاع‌دهی:

معصومی فرد، مرجان، نوری، زیبا، و محمدی احمدآبادی، ناصر. (۱۴۰۳). نگاهی دوباره به مولفه‌های سواد قرآنی و اولویت‌بندی آن‌ها برای تقویت آموزش قرآن کریم در فضای دانشگاهی مبتنی بر یادگیری الکترونیکی. پژوهش و نوآوری در تربیت و توسعه، ۴(۲)، ۲۷۴-۲۵۹.

نویسنده مسئول:

دکتر مرجان معصومی فرد

پست الکترونیکی: dr.masoomifard@pnu.ac.ir

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

در دنیای معاصر که پیشرفت‌های علمی و فناوری به سرعت در حال تغییر شرایط اجتماعی و فرهنگی است، اهمیت آموزش قرآن کریم که برنامه کاملی برای زندگی است، به‌عنوان یکی از بنیادی‌ترین متون دینی مسلمانان نمی‌تواند نادیده گرفته شود (1)، به ویژه در آموزش دانشگاهی، از آنجا که دانشگاه‌ها به‌عنوان مراکز تولید و انتقال دانش، نقش مؤثری در شکل‌دهی به هویت فرهنگی و دینی نسل جوان دارند، درک صحیح و عمیق از مفاهیم قرآنی می‌تواند تأثیر شگرفی بر تفکر و رفتار اساتید و دانشجویان داشته باشد، لذا آموزش سواد قرآن کریم به‌عنوان یک مقوله اساسی در تعلیم و تربیت اسلامی، نیازمند بررسی دقیق مؤلفه‌های سواد قرآنی است. سواد قرآنی به معنای توانایی در فهم، تفسیر و عمل به آموزه‌های قرآن است (2) و به‌عنوان یک مهارت بنیادین، برای دانشجویان و اساتید به ویژه در فضای دانشگاهی حائز اهمیت است، مؤلفه‌های سواد قرآنی شامل آشنایی با قواعد روخوانی، توانایی خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات، انس با قرآن کریم و تدبر در قرآن کریم (3) است. اولویت بندی این مولفه‌ها می‌تواند به بهترین نحو ممکن، نیازها و کمبودهای سواد قرآنی را در میان اساتید و دانشجویان مشخص نماید.

کمبود سواد قرآنی در میان اساتید و دانشجویان منجر به فقدان درک عمیق از مفاهیم دینی (4) خواهد شد، زیرا عدم آشنایی کافی با قرآن می‌تواند منجر به سوءتفاهم‌ها و برداشت‌های نادرست از مفاهیم دینی شود، این امر ممکن است باعث شود افراد نتوانند به درستی اصول و ارزش‌های دینی خود را درک نموده و به کار گیرند، همچنین کمبود سواد قرآنی سبب کاهش ارتباط معنوی (5) نیز خواهد شد، در این زمینه می‌توان گفت قرآن به‌عنوان منبع اصلی هدایت معنوی در اسلام شناخته می‌شود و کمبود سواد قرآنی می‌تواند منجر به کاهش ارتباط معنوی فرد با دین و کاهش انگیزه برای انجام اعمال عبادی شود، علاوه بر آن کمبود سواد قرآنی تأثیرات منفی بر هویت فرهنگی و دینی (6) دانشجویان و اساتید نیز خواهد داشت، زیرا قرآن بخشی از هویت فرهنگی و دینی مسلمانان است و عدم آشنایی با آن می‌تواند به تضعیف هویت فرهنگی و دینی فرد و جامعه منجر شود، افزون بر این کمبود سواد قرآنی سبب کاهش توانایی در استدلال و تفکر انتقادی (7) نیز خواهد شد، زیرا قرآن دائماً افراد را به تفکر و در امور توصیه می‌نماید، کمبود سواد قرآنی ممکن است این فرصت را از افراد بگیرد، در نهایت کمبود سواد قرآنی در میان اساتید و دانشجویان منجر به کاهش توانایی آن‌ها در فهم و به‌کارگیری آموزه‌های قرآنی در زندگی شخصی و اجتماعی‌شان خواهد شد.

با توجه به آنچه ذکر شد برای مقابله با تبعات کمبود سواد قرآنی، تقویت آموزش‌های قرآنی، ایجاد برنامه‌های آموزشی جامع و جذاب می‌تواند مؤثر باشد، در ضمن آموزش سواد قرآنی می‌تواند به فهم صحیح و عمیق از متون قرآنی، نیز کمک نماید، در عین حال به تطبیق آموزه‌های قرآنی با زمینه‌های مختلف زندگی مدرن (8) نیز کمک می‌نماید.

با توجه به آنچه ذکر شد در دهه‌های اخیر، موضوع سواد قرآنی به دلیل اهمیتی که در جوامع اسلامی دارد، توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود جلب نموده است، در ادامه به برخی از این پژوهش‌ها اشاره می‌شود؛ نتایج پژوهشی که صیف عزیزی و ارسیاد

(۲۰۲۴) با عنوان اثربخشی برنامه سوادآموزی قرآن در بهبود پیشرفت درس قرآن بر روی دانشجویان دانشکده دارالقرآن و حدیث سوماترا با استفاده از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام دادند، نشان داد که برنامه آموزش سواد قرآنی تأثیر مثبتی بر پیشرفت تحصیلی درس قرآن در بین دانشجویان به ویژه در مولفه‌های آشنایی با قواعد روخوانی، توانایی خواندن قرآن کریم و درک و فهم معنای عبارات و آیات داشته است (9). عزیز و حکماواتی (۲۰۲۴) در تحقیقی با عنوان سواد قرآنی: مفاهیم تفکر استعاری در قرآن کریم که با روش توصیفی کیفی و با تحلیل زبانی و رویکرد کتابخانه‌ای انجام دادند، بر این موضوع تأکید کردند که مولفه درک و فهم استعاره‌های قرآنی می‌تواند در بهبود سواد قرآنی موثر باشد (10). بخاری مسلم و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهش خود با عنوان تأثیر سواد عربی در فهم آیات قرآن که با هدف اصلاح فهم‌های نادرست از مفاهیم قرآن، با تکیه بر مهارت‌های علوم قرآنی و زبان عربی با رویکرد استقرایی و تحلیلی انجام شد، گزارش نمودند که به منظور درک معنای درست عبارات و آیات و تدبر در قرآن کریم، بایستی آموزش این مولفه‌ها توسط متخصصان قرآنی انجام شود (11). نتایج پژوهش میسر و همکاران (۲۰۲۳) با عنوان تأثیر درونی سازی ارزش‌های اسلامی و سواد قرآنی بر پیشگیری از رفتارهای نادرست اجتماعی که در دانش آموزان دبیرستانی اندونزی با هدف تعیین تأثیر درونی سازی ارزش‌های دینی قرآن کریم بر پیشگیری از رفتار زورگویانه به روش توصیفی همبستگی انجام شد، نشان داد سواد قرآنی به ویژه در مولفه‌های درک و فهم و تدبر در قرآن کریم، بر بهبود رفتار شاگردان تأثیر گذار بوده است (3). ساپریادی و همکاران (۲۰۲۲)، نیز در پژوهش خود با عنوان سواد قرآنی: راهبردهای یادگیری در ارتقاء مهارت‌های خواندن قرآن از طریق اقدام پژوهی که بر روی دانش آموزان دبیرستانی در کشور اندونزی انجام شد گزارش نمودند که برنامه ارتقاء مهارت‌های خواندن قرآن سبب بهبود سواد قرآنی دانش آموزان خصوصاً در مولفه روخوانی و درک و فهم قرآن شده است (12). همچین هاتیکا و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود که تحت عنوان اجرای سواد قرآنی برای دانش آموزان دبیرستانی مالزی و با هدف مطالعه نحوه اجرای سواد قرآنی، آگاهی از سطح مولفه خواندن قرآن کریم، شناسایی عوامل حمایتی و بازدارنده برای موفقیت در اجرای سواد قرآنی، به شیوه کیفی بر روی مدیران، معلمان و شاگردان انجام شد، نتایج نشان داد اجرای برنامه سواد قرآنی سبب شده تا شاگردان، در مولفه‌های خواندن و درک معنای عبارات و آیات قرآن پیشرفت نمایند، همچنین معلمان و مدیران، نیز علاوه بر مولفه‌های خواندن و درک معنای عبارات، در انس با قرآن کریم و تدبر در آیات قرآن پیشرفت داشته‌اند (13). رفیعی و شریفی (۱۴۰۲) در پژوهش خود با عنوان وضعیت سواد قرآنی دانشجویان (مطالعه موردی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان) که با هدف پایش سواد قرآنی مولفه‌های روخوانی، روان خوانی و مفاهیم قرآنی و با روش توصیفی پیمایشی انجام شد گزارش نمودند که رابطه مثبت و معنادار بین میزان سواد قرآنی با معدل دیپلم، معدل دانشگاه وجود دارد، اما بین سواد قرآنی در جنسیت‌های مختلف و سنین مختلف تفاوت معناداری یافت نشد، همچنین یافته‌ها نشان داد که درصد بالایی از دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان از سواد قرآنی لازم برخوردار نیستند (14). نتایج پژوهش نوروبی و همکاران (۱۴۰۲) که با عنوان چگونه توانستیم با استفاده از روش‌های متنوع تدریس، مهارت خواندن و روان خوانی قرآن را در دانش آموزان افزایش دهیم؟ انجام شد نشان داد بیشتر شاگردان در روان خوانی ضعیف هستند، علل مرتبط ضعف در روان خوانی عبارتند از عوامل

مربوط به توانایی شاگردان و عوامل مربوط به انگیزش آنان (6). همچنین نتایج پژوهش الله کرمی و همکاران (۱۳۹۶) با عنوان چندرسانه‌ای تعاملی، سواد قرآنی و انگیزش تحصیلی که به روش نیمه تجربی و با تدریس از طریق چندرسانه‌ای و صوتی در کلاس قرآن و بر روی دانش آموزان پسر سوم متوسطه شهر ایلام انجام شد، حاکی از آن بود که در گروه چندرسانه‌ای تعاملی درک معانی و تدبیر قرآن افزایش داشته و تفاوت دو گروه چندرسانه‌ای و صوتی معنادار بود، ولی تفاوتی در نمرات روخوانی قرآن دانش آموزان بین دو گروه دیده نشد (15). نتایج پژوهش حسین بر مدرس و سپاهیان (۱۳۹۲) درخصوص جایگاه سواد قرآنی دانش آموزان در سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی حاکی از آن بود که با توجه به اهمیت قرآن مجید در زندگی روزمره و سعادت ابدی بشریت و تاکید برنامه درسی ملی به روخوانی و روان خوانی و فهم و درک و انس قرآن کریم، باید برای این درس اهمیت ویژه‌ای قائل شد و زمینه رشد و شکوفایی آن را در شاگردان، جهت کاربرد در زندگی و نیل به سعادت دنیوی و اخروی و تربیت دینی و الهی فراهم آورد (16). نتایج پژوهش سهرابی و همکاران (۱۳۸۵) که با هدف سنجش میزان اثر بخشی طرح سراسری حفظ قرآن کریم در ارتقای سواد قرآنی کارکنان ناجا انجام پذیرفت حاکی از آن بود که بین میزان سواد قرآنی کارکنانی که در طرح سراسری حفظ قرآن کریم شرکت کرده بودند، نسبت به سایرین تفاوت معناداری وجود داشت، همچنین میان میزان تحصیلات و سواد قرآنی رابطه مستقیم وجود داشت در حالی که بین سواد قرآنی و درجه شرکت کنندگان و سنوات خدمتی آن‌ها رابطه معکوس وجود داشت (17).

با توجه به مطالعات پیشین که به بررسی مولفه‌های سواد قرآنی در جوامع مختلف پرداخته اند، به نظر می‌رسد از آنجا که دانشگاه‌ها به عنوان مراکز تولید و انتشار دانش، نقش اساسی در شکل‌گیری تفکر انتقادی و هویت فرهنگی اساتید و دانشجویان دارند، درک مولفه‌های سواد قرآنی اولویت بندی آن‌ها می‌تواند کمک نماید تا با اطلاع از نیازهای آموزش قرآن کریم در دانشگاه‌ها، برنامه‌های درسی موثرتری را در کنار دروس دانشگاهی گنجانند تا از طریق آن‌ها به ارتقای توانمندی‌های معنوی و اخلاقی اساتید و دانشجویان دست یافت. بنابراین مطالعه مولفه‌های سواد قرآنی و اولویت بندی آن‌ها به عنوان ابزاری برای درک نیازهای آموزشی و ارتقای سطح فهم و تفسیر قرآن در محیط‌های دانشگاهی ضروری به نظر می‌رسد. به این ترتیب، مقاله حاضر با هدف بررسی مؤلفه‌های سواد قرآنی و اولویت بندی آن‌ها در راستای تقویت آموزش قرآن کریم در فضای دانشگاهی، به بررسی مولفه‌های ذکر شده میان اساتید و دانشجویان می‌پردازد، فزون بر این، با ارائه راهکارهایی عملی، تلاش خواهد شد تا به بهبود کیفیت آموزش و فهم قرآن در دانشگاه‌ها کمک کند.

روش پژوهش

این پژوهش از حیث هدف کاربردی، از حیث ماهیت علی-مقایسه‌ای است و از نظر اجرا به صورت پیمایشی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اساتید گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور و دانشجویان یادگیری الکترونیکی این دانشگاه در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ است که تعداد ۳۵۸ دانشجو و ۸۴ عضو هیات علمی به روش نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش نیز پرسشنامه محقق ساخته سواد قرآنی است که دارای ۲۵ گویه (۵ گویه درخصوص مولفه آشنایی با قواعد روخوانی قرآن کریم، ۵

گویه مولفه توانایی خواندن قرآن کریم، ۵ گویه مولفه درک معنای عبارات و آیات، ۵ گویه مولفه انس با قرآن کریم و ۵ گویه مولفه تدبیر در قرآن کریم) و با طیف ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است. روایی محتوایی ابزار پژوهش توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۱ به دست آمد که نشان دهنده پایایی قابل قبول پرسشنامه است. در نهایت، داده‌های به دست آمده از طریق نرم افزار SPSS و با روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t، آزمون فریدمن و آزمون خی دو) صورت گرفت.

یافته‌ها

جدول شماره ۱ فراوانی جنسیت، سن و تاهل پاسخگویان را نشان می‌دهد.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب جنسیت، سن و وضعیت تاهل

شرح	اساتید		دانشجویان	
	فراوانی (F)	درصد (%)	فراوانی (F)	درصد (%)
جنسیت: زن	۵۸	۶۹.۴	۱۷۶	۴۹.۱
جنسیت: مرد	۲۵	۳۰.۶	۱۸۲	۵۰.۹
سن ۲۶-۳۵ سال	۹	۱۱	۱۷۵	۴۸.۸
سن ۳۶-۴۵ سال	۴۸	۵۷	۱۳۷	۳۸.۴
سن ۴۶-۵۵ سال	۲۵	۳۰	۳۵	۹.۸
سن ۵۵ سال به بالا	۲	۲	۱۱	۳
وضعیت تاهل: مجرد	۱۹	۲۲.۶	۶۶	۱۸.۴
وضعیت تاهل: متأهل	۶۵	۷۷.۳	۲۹۲	۸۱.۶
جمع	۸۴	۱۰۰	۳۵۸	۱۰۰

همانگونه که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌گردد، درخصوص اساتید: نتایج حاصل از سنجش جنسیت حاکی از این است که اکثریت پاسخگویان مورد مطالعه (۶۹ درصد) زن و مابقی (۲۶ درصد) مرد می‌باشند. درخصوص سن اساتید نیز اکثریت پاسخگویان مورد مطالعه (۵۷ درصد) بین ۳۶ تا ۴۵ سال دارند، کمترین تعداد پاسخگویان را اساتید ۵۵ سال به بالا تشکیل می‌دهند. همچنین نتایج حاصل از سنجش وضعیت تاهل حاکی از آن است که اکثریت اساتید (۷۷ درصد) متأهل و مابقی (۲۲ درصد) مجرد می‌باشند. درخصوص دانشجویان نیز نتایج جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که نیمی از پاسخگویان مورد مطالعه (۵۰ درصد) زن و نیمی دیگر حدود (۵۰ درصد) مرد می‌باشند. همچنین اکثریت پاسخگویان مورد مطالعه (۴۸.۸ درصد) بین ۲۶ تا ۳۵ سال دارند، کمترین تعداد پاسخگویان را دانشجویان ۵۵ سال به بالا تشکیل می‌دهند، علاوه بر آن نتایج وضعیت تاهل دانشجویان نیز نشان می‌دهد که اکثریت دانشجویان (۸۱ درصد) متأهل و مابقی (۱۹ درصد) مجرد می‌باشند.

همچنین جهت مشخص نمودن نرمال یا غیرنرمال بودن داده‌ها در پژوهش حاضر از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شد و نتایج نشان داد که داده‌ها از توزیع نرمالی برخوردار هستند، لذا برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از آزمون تی مستقل برای بررسی

میانگین هر یک از متغیرها در دو گروه اساتید و دانشجویان و همچنین آزمون فریدمن جهت الویت بندی هر یک از متغیرهای پژوهش در هر یک از گروه‌های اساتید و دانشجویان در سطح معنی داری ۰/۰۵، استفاده شد و داده‌ها با نرم افزار اس.پی.اس.اس نسخه ۲۱ تحلیل شد.

جدول شماره دو نشان می‌دهد که از آزمون تی مستقل جهت مقایسه میانگین مولفه‌های سواد قرآنی در میان دو گروه اساتید و دانشجویان استفاده شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون تی مستقل جهت مقایسه میانگین مولفه‌های سواد قرآنی در میان اساتید و دانشجویان

مولفه‌های سواد قرآنی		گروه	آماره‌های توصیفی	آزمون لویین برای تجانس واریانس‌ها		آزمون تی تست برای برابری میانگین‌ها	
			میانگین	انحراف معیار	F	Sig	t
آشنایی با قواعد روخوانی	اساتید	۳/۴۱	۰/۴۹۸	۰/۱۴۴	۰/۰۳۹	۰/۷۱۵	۰/۱۳۵
	دانشجویان	۳/۵۹	۰/۱۹۲	۰/۱۴۳	۰/۰۳۹	۰/۷۱۴	۰/۱۳۶
توانایی خواندن قرآن کریم	اساتید	۳/۴۸	۰/۴۹۸	۰/۱۴۳	۰/۰۳۹	۰/۷۱۴	۰/۱۳۶
	دانشجویان	۳/۵۱	۰/۱۹۲	۰/۱۴۳	۰/۰۳۹	۰/۷۱۴	۰/۱۳۶
درک معنای عبارات و آیات	اساتید	۴/۲۲	۰/۱۶۹	۰/۱۰۲	۰/۰۴۴	۲/۹۷۹	۰/۰۰۳
	دانشجویان	۳/۷۱	۰/۴۵۳	۰/۱۰۲	۰/۰۴۴	۲/۹۷۹	۰/۰۰۳
انس با قرآن کریم	اساتید	۳/۴۳	۰/۴۸۹	۰/۰۹۴	۰/۰۳۱	۲/۸۰۱	۰/۰۰۵
	دانشجویان	۳/۴۹	۰/۱۴۳	۰/۰۹۴	۰/۰۳۱	۲/۸۰۱	۰/۰۰۵
تدبر در قرآن کریم	اساتید	۳/۵۶	۰/۲۱۳	۰/۴۲۵	۰/۰۲۹	۳/۱۱	۰/۰۰۱
	دانشجویان	۳/۰۱	۰/۴۷۰	۰/۴۲۵	۰/۰۲۹	۳/۱۱	۰/۰۰۱

طبق جدول شماره دو، نتایج آزمون نشان داد که در خصوص مولفه آشنایی با قواعد روخوانی در بین اساتید با میانگین (۳/۴۱) و دانشجویان با میانگین (۳/۵۹) تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین در خصوص مولفه توانایی خواندن قرآن کریم نیز در بین اساتید با میانگین (۳/۴۸) و دانشجویان با میانگین (۳/۵۱) تفاوت معناداری وجود ندارد. اما در خصوص مولفه‌های درک معنای عبارات و آیات در بین اساتید و دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد، به نحوی که اساتید (با میانگین ۴/۲۲) در قیاس با دانشجویان (با میانگین ۳/۷۱) درک بهتری از معنا و عبارات آیات داشته‌اند. همچنین در بررسی مولفه انس با قرآن کریم در بین اساتید (با میانگین ۳/۴۳) و دانشجویان (با میانگین ۳/۴۹) تفاوت معنی داری مشاهده نشد و در نهایت بررسی مولفه تدبر در قرآن کریم نشان می‌دهد که اساتید (با ۳/۵۶) در قیاس با دانشجویان (با میانگین ۳/۰۱) تدبر بیشتری در قرآن گزارش نموده‌اند و از این نظر تفاوت معنی داری میان اساتید و دانشجویان وجود دارد.

از آزمون فریدمن جهت اولویت بندی مولفه‌های سواد قرآنی اساتید و دانشجویان استفاده گردید. جدول شماره سه رتبه بندی مولفه‌های سواد قرآنی اساتید را نشان می‌دهد و جدول شماره چهار رتبه بندی مولفه‌های سواد قرآنی دانشجویان را نشان می‌دهد.

جدول ۳. رتبه بندی مولفه‌های سواد قرآنی اساتید

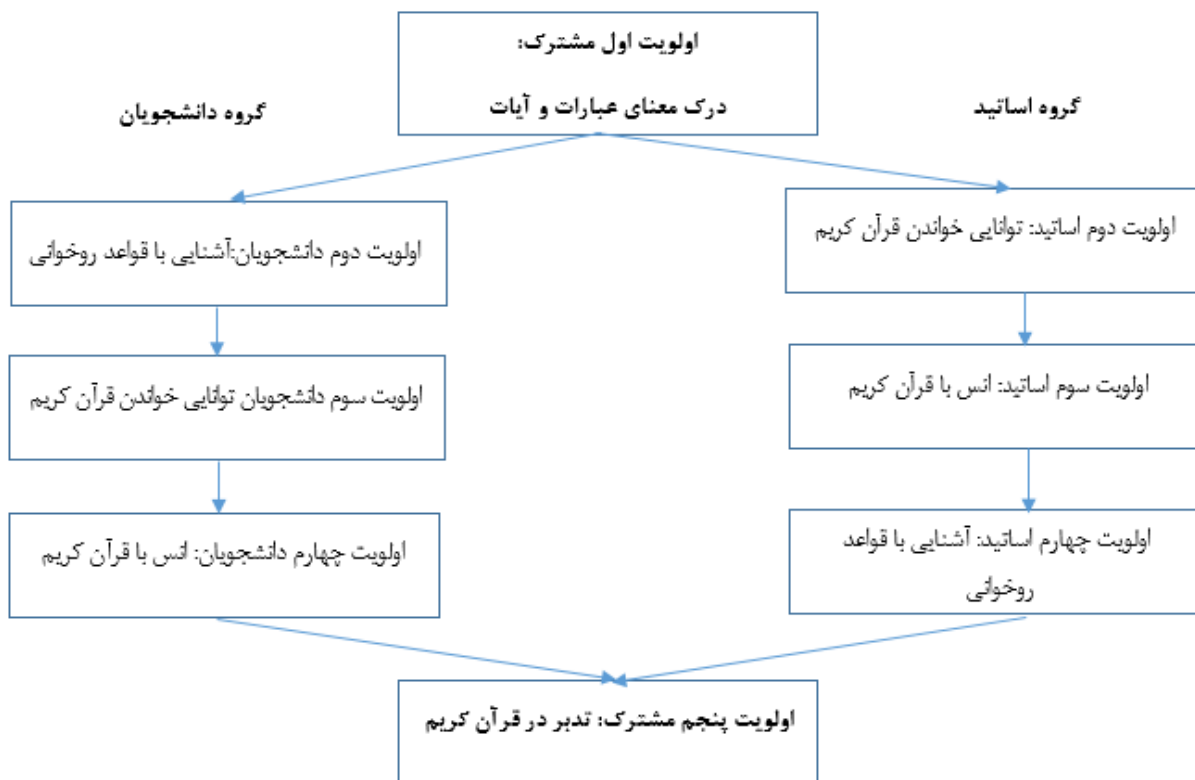
معنی داری	درجه آزادی	خی دو	رتبه	میانگین	مولفه‌های سواد قرآنی
۰/۰۴۲	۳	۲۹/۱۲۱	۱	۴/۲۲	درک معنای عبارات و آیات
			۲	۳/۴۸	توانایی خواندن قرآن کریم
			۳	۳/۴۳	انس با قرآن کریم
			۴	۳/۴۱	آشنایی با قواعد روخوانی
			۵	۳/۵۶	تدبر در قرآن کریم

نتایج جدول شماره سه نشان می‌دهد که در بین اساتید، مولفه درک معنای عبارات و آیات در رتبه اول قرار دارد و پس از آن توانایی خواندن قرآن کریم، انس با قرآن کریم، آشنایی با قواعد روخوانی و، تدبر در قرآن کریم قرار دارد.

جدول ۴. رتبه بندی مولفه‌های سواد قرآنی دانشجویان

معنی داری	درجه آزادی	خی دو	رتبه	میانگین	مولفه‌های سواد قرآنی
۰/۰۲۸	۳	۲۴/۸۲۹	۱	۳/۷۱	درک معنای عبارات و آیات
			۲	۳/۵۹	آشنایی با قواعد روخوانی
			۳	۳/۵۱	توانایی خواندن قرآن کریم
			۴	۳/۴۹	انس با قرآن کریم
			۵	۳/۰۱	تدبر در قرآن کریم

نتایج جدول شماره چهار نشان می‌دهد که در بین دانشجویان، مولفه درک معنای عبارات و آیات در رتبه اول قرار دارد و پس از آن آشنایی با قواعد روخوانی، توانایی خواندن قرآن کریم، انس با قرآن کریم و تدبر در قرآن کریم قرار دارد. همچنین در خصوص اولویت‌های سواد قرآنی نیز نتایج حاکی از آن بود که هر دو گروه درک معنای عبارات و آیات را به عنوان اولویت اول خود انتخاب نمودند، همچنین تدبر در قرآن کریم نیز به عنوان آخرین اولویت برای هر دو گروه انتخاب شد، در حالی که در خصوص اولویت‌های دوم و سوم و چهارم در خصوص مولفه‌های سواد قرآنی میان اساتید و دانشجویان تفاوت وجود داشت که در شکل ۱، اولویت‌ها نمایش داده شده است.

شکل ۱. اولویت‌های سواد قرآنی میان اساتید و دانشجویان

بحث و نتیجه‌گیری

نقش دانشگاه‌ها به عنوان مراکز علمی و فرهنگی در توسعه سواد قرآنی در عصر حاضر بسیار مهم و جدی است، این پژوهش با هدف مطالعه مولفه‌های سواد قرآنی (آشنایی با قواعد روخوانی، توانایی خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات، انس با قرآن کریم و تدبر در قرآن کریم) و اولویت آن‌ها جهت برنامه ریزی آموزش مادام العمر اساتید و دانشجویان الکترونیکی دانشگاه پیام نور انجام شد.

نتایج آزمون تی مستقل در خصوص مقایسه میانگین مولفه‌های سواد قرآنی در میان اساتید و دانشجویان نشان داد که: در خصوص مولفه آشنایی با قواعد روخوانی قرآن کریم: تفاوت معناداری میان دانشجویان و اساتید وجود نداشت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش صیف عزیزی و ارسیاد (۲۰۲۴) همخوانی دارد (9). در خصوص تبیین این یافته می‌توان گفت عدم تفاوت در مولفه آشنایی با قواعد روخوانی قرآن کریم می‌تواند نتیجه آموزش گسترده و فراگیر قواعد قرآن کریم در میان کلیه شهروندان جوامع اسلامی، از جمله کشور ما باشد، زیرا در کشور ما آموزش قرآن از سنین پایین آغاز می‌شود و به صورت گسترده در مدارس و مراکز آموزشی قواعد روخوانی تدریس می‌شود، این آموزش‌ها عموماً شامل یادگیری قواعد تجوید و روخوانی صحیح است که به همه مردم از جمله استاد و دانشجو به یک شکل آموزش داده می‌شود، همچنین استاندارد بودن قواعد روخوانی قرآن کریم نیز می‌تواند از دلایل دیگر عدم

تفاوت در این مولفه میان اساتید و دانشجویان باشد، زیرا قواعد روخوانی قرآن، ثابت هستند و بر اساس اصول مشخصی تدوین شده‌اند که در سراسر جهان اسلام به رسمیت شناخته می‌شوند. به علاوه دسترسی به منابع آموزشی مشابه نیز می‌تواند یکی از دلایل دیگر عدم تفاوت در این مولفه میان اساتید و دانشجویان باشد، زیرا دانشجویان و اساتید معمولاً از منابع آموزشی مشابهی مانند کتاب‌های تجوید، فایل‌های صوتی و ویدئوهای آموزشی استفاده می‌کنند، این منابع به صورت گسترده در دسترس هستند و به یادگیری یکسان کمک می‌کنند. افزون بر این در فرهنگ اسلامی همواره تاکید زیادی بر قواعد قرائت صحیح شده است که این امر باعث شده که همه افراد، صرف‌نظر از سطح تحصیلات، به یادگیری دقیق قواعد روخوانی توجه ویژه‌ای داشته باشند.

درخصوص مولفه توانایی خواندن قرآن کریم: تفاوت معناداری میان دانشجویان و اساتید وجود نداشت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های صیف عزیزی و ارسیاد (۲۰۲۴)، ساپریادی و همکاران (۲۰۲۲) و الله کرمی و همکاران (۱۳۹۶) همخوانی دارد (9, 12, 15)، در حالی که نتایج پژوهش‌های هاتیکا و همکاران (۲۰۲۱) و نوروزی و پایان (۱۴۰۲) نشان داد که شاگردان در مولفه توانایی خواندن قرآن کریم ضعیف‌تر هستند (6, 13). در خصوص دلایل این یافته می‌توان به نقش فرهنگی و اجتماعی قرآن کریم به عنوان کتاب مقدس مسلمان‌ها و برنامه کامل زندگی در فرهنگ اسلامی اشاره کرد، از این جهت یادگیری روخوانی قرآن کریم از اهمیت بالایی برخوردار است و این اهمیت فرهنگی و اجتماعی باعث شده که یادگیری قرآن به عنوان یک وظیفه دینی و اجتماعی تلقی شود و همه افراد جامعه فارغ از جایگاه اجتماعی به آن توجه نمایند، همچنین ساختار آموزشی یکپارچه‌ای برای آموزش قرآن کریم طراحی شده است که همه افراد جامعه از یک برنامه درسی و روش‌های آموزشی مشابه پیروی می‌نمایند، این یکپارچگی در آموزش می‌تواند به تسلط یکسان بر روخوانی قرآن منجر شود. در عین حال تمرین و تکرار مداوم در حین یادگیری قرآن نیز سبب شده تا هر دو گروه اساتید و دانشجویان معمولاً به صورت منظم به تمرین و مرور آیات قرآن بپردازند که این امر به تقویت مهارت‌های هر دو گروه در روخوانی قرآن کمک می‌کند. در ضمن تأثیر خانواده و محیط نیز بر روخوانی قرآن موثر است، در بسیاری از خانواده‌های مسلمان، یادگیری قرآن از کودکی آغاز می‌شود و خانواده‌ها نقش مهمی در تشویق و حمایت از فرزندان برای یادگیری قرآن دارند، این حمایت خانوادگی می‌تواند به یادگیری یکسان در بین افراد کمک نماید. از سوی دیگر نقش مساجد و مراکز دینی در این زمینه را نیز باید در نظر گرفت، مساجد و مراکز دینی به عنوان مراکز اصلی آموزش قرآن عمل می‌کنند و برنامه‌های آموزشی متنوعی برای همه گروه‌های سنی ارائه می‌دهند، این مراکز نقش مهمی در آموزش و تقویت مهارت‌های قرآنی همه افراد جامعه از جمله استاد و دانشجو دارند.

درخصوص مولفه درک معنای عبارات و آیات: تفاوت معناداری میان دانشجویان و اساتید وجود دارد و اساتید بهتر از دانشجویان معنای عبارات و آیات را درک می‌نمایند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش هاتیکا و همکاران (۲۰۲۱) و الله کرمی و همکاران (۱۳۹۶) همخوانی دارد (13, 15). در حالی که در نتایج پژوهش‌های صیف عزیزی و ارسیاد (۲۰۲۴)، عزیز و حکماواتی (۲۰۲۴)، میسر و همکاران (۲۰۲۳)، ساپریادی و همکاران (۲۰۲۲) میان اساتید و دانشجویان تفاوتی در مولفه درک معنای عبارات و آیات یافت نشد (3, 9, 12, 16). درخصوص دلایل این تفاوت می‌توان به یافته‌های پژوهش درخصوص رده سنی اساتید اشاره نمود، همانگونه که در جداول

توصیفی پژوهش نیز مشخص است، اکثریت پاسخگویان مورد مطالعه در جامعه اساتید بین ۳۶ تا ۴۵ سال سن داشتند، در حالی که اکثریت پاسخگویان در جامعه دانشجویان جوانتر از ۳۵ سال بودند، لذا گروه اساتید به دلیل سن بالاتر دارای تجربه و سابقه بیشتری در درک معنای عبارات و آیات می‌باشند، لذا تجربه بالاتر به آن‌ها کمک می‌کند تا به جزئیات و نکات ظریف‌تری در متن توجه نمایند، علاوه بر آن ممکن است تحصیلات تخصصی بسیاری از اساتید نیز در زمینه علوم قرآنی و اسلامی باشد، این تحصیلات به آن‌ها ابزارهای لازم برای تحلیل و تفسیر دقیق‌تر آیات را می‌دهد، به علاوه اساتید معمولاً دانش و دسترسی بیشتری به منابع و مراجع مختلف جهت درک بهتر آیات هستند، در عین حال اساتید دارای مهارت‌های تحلیلی پیشرفته‌تری هستند و با توجه به تجربه و آموزش‌های تخصصی، اساتید مهارت‌های تحلیلی پیشرفته‌تری دارند که به آن‌ها امکان می‌دهد تا به تحلیل عمیق‌تری از مفاهیم قرآنی بپردازند. این عوامل باعث می‌شود که اساتید در درک معنای عبارات و آیات قرآن نسبت به دانشجویان تفاوت داشته باشند.

درخصوص مولفه انس با قرآن کریم: تفاوت معناداری میان دانشجویان و اساتید وجود نداشت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش هاتیکا و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی ندارد (13)، زیرا در پژوهش آن‌ها اساتید تفاوت معناداری درخصوص مولفه انس با قرآن نسبت به دانشجویان نشان دادند. انس با قرآن کریم به معنای ایجاد یک رابطه نزدیک و مستمر با قرآن است که شامل مطالعه، تفکر، و عمل به آموزه‌های آن می‌شود. این انس می‌تواند به شکل‌های مختلفی بروز نماید مانند تلاوت منظم یا خواندن روزانه یا منظم قرآن به زبان عربی و تلاش برای درک معنای آن. حفظ آیات، یعنی به خاطر سپردن آیات قرآن که به تعمیق ارتباط فرد با متن مقدس کمک می‌کند. عمل به آموزه‌های قرآن کریم که سبب به کار بستن دستورات و توصیه‌های قرآن در زندگی روزمره می‌شود، شرکت در جلسات قرآنی که حضور در کلاس‌ها و جلسات تفسیر و آموزش قرآن به تقویت انس با قرآن کمک می‌کند. بنابراین انس با قرآن به عنوان یک فرآیند مستمر و پویا در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند به رشد معنوی و اخلاقی فرد کمک کند. در این خصوص هر دو گروه اساتید و دانشجویان به دلیل داشتن تعهدات دینی و معنوی خود به قرآن نزدیک هستند و به آن انس دارند، همچنین برنامه‌های آموزشی و فرهنگی مشترک نیز که در مکان‌هایی مانند مساجد، دانشگاه‌ها و مراکز دینی برگزار می‌شود نیز برای هر دو گروه طراحی شده و باعث می‌شود که هر دو به یک اندازه در این برنامه‌ها شرکت کنند و از آن‌ها بهره‌مند شوند. افزون بر این دارا بودن محیط‌های اجتماعی و خانوادگی مشابه میان اساتید و دانشجویان سبب شده تا هر دو گروه به یک اندازه با قرآن کریم مانوس باشند.

درخصوص مولفه تدبر در قرآن کریم: تفاوت معناداری میان دانشجویان و اساتید وجود دارد و اساتید بهتر از دانشجویان در قرآن تدبر می‌نمایند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های بخاری مسلم و همکاران میسر و همکاران (۲۰۲۳) و هاتیکا و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد (3, 11, 13)، در حالی که نتایج پژوهش الله کرمی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که تدبر شاگردان با برنامه آموزشی چندرسانه‌ای تعاملی افزایش یافته است (15). در تبیین این یافته می‌توان گفت، تدبر در قرآن به معنای اندیشیدن و تفکر عمیق در آیات قرآن است تا به درک بهتری از پیام‌ها و مفاهیم آن دست یافت. این فرآیند شامل تفکر و تأمل یعنی بررسی دقیق آیات برای فهم بهتر معانی و پیام‌های آن؛ تحلیل ساختار و محتوای آیات و بررسی ارتباط آن‌ها با یکدیگر و با زندگی روزمره؛ طرح سوالات درباره

آیات و جستجوی پاسخ‌های منطقی و مستند آن‌ها؛ بهره‌گیری از تفاسیر معتبر برای درک بهتر و جامع‌تر آیات؛ تلاش برای یافتن راه‌هایی که آموزه‌های قرآن را بتوان در زندگی شخصی و اجتماعی به کار بست، می‌شود لذا تجربه و سابقه بیشتر اساتید می‌تواند به آن‌ها در تدبر بیشتر در آیات کمک نماید، همچنین داشتن مهارت‌های تحلیلی و تفسیری پیشرفته‌تر نیز سبب می‌شود تا اساتید با روش‌های مختلف تفسیر و تحلیلی مانند تفسیر موضوعی، تفسیر ترتیبی، و تفسیر مقارن، برای تحلیل بهتر آیات و تدبر در قرآن کریم استفاده نمایند.

با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود برنامه‌های درسی و کارگاه‌های آموزشی جهت ارتقاء سواد قرآنی، توانمندسازی و یادگیری مادام‌العمر در بین اساتید و دانشجویان در دانشگاه‌ها به ویژه دانشگاه‌هایی که رویکرد یادگیری الکترونیکی دارند به دلیل عدم حضور دائمی اساتید و دانشجویان به صورت الکترونیکی و با استفاده از فناوری‌های نوین برگزار گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

1. Rigi H, editor The necessity of teaching the Holy Quran in elementary schools of the Islamic Republic 2023; Bandar Abbas.
2. Nurhalizah S, Siahaan A, Daulai AF. Implementation of the Al-Qur'an Literacy Program to Improve the Ability to Read the Al-Qur'an at the Al-Abid Islamic Elementary School in Medan. International Journal Of Humanities Education And Social Sciences (IJHES). 2023;3(2):975-88. doi: 10.55227/ijhess.v3i2.612.
3. Maisarah M, Wijaya C, Daulai AF. The Influence of Internalizing Islamic Values and Quranic Literacy on Preventing Bullying Behavior. EDUTECH : Journal of Education And Technology. 2023;7(2):472-81. doi: 10.29062/edu.v7i2.669.

4. Ghorbanian M. Examination and explanation of the methods of the Holy Quran in transforming human culture and beliefs. *Quran, Culture, and Civilization*. 2022;3(1):28-47.
5. Nazari M, Ghabari Bonab B, Bahrinan SA, Haji Alizadeh K. Designing and examining the psychometric properties of the Spiritual Maladaptive Schemas Questionnaire. *Disability Studies*. 2022;12(147):2-8.
6. Norouzi F, Payan K, editors. How could I improve Quran reading and fluency skills in students by using various teaching methods?2023; Mazandaran, Mahmoudabad.
7. Ajam AA, Mobasheri Z. The effectiveness of "Quranic Stories" on the "philosophical mindset" and "tendency toward critical thinking" of sixth-grade female students. *Biannual Scientific-Research Journal of Psychology*. 2019;13(25):51-68.
8. Jalali SM. Structural pathology of modern science with an approach to religious science. *Shiite Comparative Theology Research Journal*. 2024;5(8):133-72.
9. Saif Aziz M, Arsyad J. The Effectiveness of The al-Qur'an Literacy Program In Improving Academic Achievement. *Jurnal At-Tarbiyat :Jurnal Pendidikan Islam*. 2024;7(3). doi: 10.37758/jat.v7i3.445.
10. Aziz H, Hikmawati M, editors. *Al-QUR'AN LITERACY: CONCEPTIONS OF METAPHORICAL THINKING IN THE HOLY QURAN*2024.
11. Bukhari Muslim A, Harisca R, Basyori A, editors. *The Impact of Arabic Literacy on Understanding Quranic Verses*2024.
12. Supriadi U, Supriyadi T, Abdussalam A. Al-Qur'an Literacy: A Strategy and Learning Steps in Improving Al-Qur'an Reading Skills through Action Research. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. 2022;21(1):323-39. doi: 10.26803/ijlter.21.1.18.
13. Hatika H, Abu Nawas MZ, Takwim M, Riawarda A. Implementation of Al-Qur'an Literacy for High School Students. *Journal of Indonesian Islamic Studies*. 2021;1(1):1-8. doi: 10.24256/jiis.v1i1.2267.
14. Rafiei M, Sharifi M. The status of Quranic literacy among students (Case Study: Student-teachers at Farhangian University). *Biannual Journal of Quran Recitation Studies*. 2023;11(21).
15. Allah Karami A, Amiri A, Tufani Nejad E. Interactive multimedia, Quranic literacy, and academic motivation. *Educational Technology and Learning*. 2017;3(12):27-46.
16. Hosein Bar Modarres MA, Sepahian A, editors. *The place of Quranic literacy of students in the Fundamental Transformation Document and the National Curriculum*2013.
17. Sohrabi H, Mohammadrezaei A, Emadi M. The effectiveness of the national Quran memorization plan in enhancing Quranic literacy among NAJA employees. *Insight and Islamic Education*. 2016;13(39):133-56.